

Спілка Української Молоді Америки

Крайова Виховна Рада

**Загальні Вказівки для Плянування
та Переведення Таборів Юнацтва
Спілки Української Молоді**

Нью Йорк

1992

З М І С Т М А Т Е Р І Я Л І В

Вступне слово -----	1
ЧАСТИНА ПЕРША: ЗАВДАННЯ І ЦІЛБ ТАБОРУВАННЯ -----	
Завдання таборування -----	2
Роди таборів -----	2
Ціль таборування -----	4
Ціль виховників на таборі -----	5
ЧАСТИНА ДРУГА: ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА ТАБОРІВ -----	
Таборова Комісія -----	8
Праця Таборової Комісії з урядом -----	8
Праця Таборової Комісії -----	8
ЧАСТИНА ТРЕТЯ: КОМАНДА І СТРУКТУРА ТАБОРУ -----	
Склад Команди -----	10
Командант -----	10
Бунчужний -----	10
Секретар -----	11
Головний Виховник -----	11
Обозні -----	11
Впорядники/Курінні -----	11
Ройові -----	12
Адміністратор Табору -----	12
Медсестра/Медбрат -----	12
Водна охорона -----	12

Капеляни табору -----	12
Таборовий лікар -----	12
Виховники -----	13
Структура меншого табору до сто учасників -----	14
Структура більшого табору понад сто учасників -----	15
Структура великого табору понад триста учасників -----	16

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА: СИСТЕМА ВИХОВНОЇ ПРАЦІ В ТАБОРІ

Як можна досягнути цілі? -----	17
Гутірка як виховний засіб -----	19
Пісня і вірш як виховний засіб -----	20
Зайняття в таборі й терені як виховний засіб -----	20
Гри як виховний засіб -----	20
Зайняття під час дощової погоди -----	21
Висновки -----	21
Українська мова у виховній системі -----	21

ЧАСТИНА П'ЯТА: ТАБОРОВИЙ ПОРЯДОК І ДИСЦИПЛІНА

Таборова поведінка -----	23
Поведінка під час теренових гор, мандрівок, плавання -----	24

ЧАСТИНА ШОСТА: РОЛЯ ВИХОВНИКА ТА ВПОРЯДНИКА

Виховник і впорядник у таборовій праці -----	27
Чого не треба говорити дітям? -----	30

ЧАСТИНА СЬОМА: ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ В ТАБОРІ ЮНАЦТВА СУМ

Відкриття табору -----	31
------------------------	----

Закриття табору -----	32
Програма табору -----	32
Розподіл дня в таборі -----	33
Перегляд рамових занять дня - ранній прорух -----	33
Перегляд чистоти -----	34
Впоряд -----	34
Ранній апель -----	34
Зайняття після сніданку -----	35
Дозвілля -----	36
Купіль і плавання -----	36
Пообідні заняття -----	37
Вечірній апель -----	37
Нічна тиша -----	37
Підсумки -----	38
Деякі практичні поради:	
▶ юнацькі команди -----	39
▶ таборова газетка -----	39
▶ відправа команди й виховників -----	39
▶ січова рада -----	39
Таборови й виряд юнацтва:	
▶ таборовий однострій -----	40
▶ інший одяг -----	40
▶ різне -----	41
Заключне слово -----	41

Дорогі Виховники/ці, Впорядники/ці, Юнаки та Юначки!

Таборування юнацтва СУМ є важливою частиною загального виховання нашої української молоді. Юнацтво Спілки Української Молоді об'єднує доростаючу українську молодь від наймолодшого сусенятка (4-5 літної) до старшого юнацтва (18 року життя). В правильнику Юнацтва СУМ читаємо, що це юнацтво "виховується в українському патріотичному дусі на свідомих, чесних і працьовитих людей, добрих громадян і відданих українців - державників, вироблених світоглядом на традиціях і морально-етичних засадах христинства та на державницьких ідеалах, виплеканих українською нацією на протязі довгих століть".

Наші сумівські табори дають змогу юнацтві заокруглити своє цілорічне виховання в поодиноких роях посеред природи із іншими подругами друзями - сумівцями. В крузі однолітків таборування підносить рівень національної свідомости нашого юнацтва. Сумівські табори заохочують і рівнож втягають українську молодь в українську спільноту.

Видаємо цей підручник для кращого зрозуміння завдання, цілі організації, структури і програми сумівських юнацьких таборів. Заохочуємо вживати цей підручник разом з іншими підручниками в серії "Порадник Виховника СУМ".

ЧАСТИНА ПЕРША

ЗАВДАННЯ ТА ЦІЛЬ ТАБОРУВАННЯ

ЗАВДАННЯ І ЦІЛЬ ТАБОРУВАННЯ

1. ЗАВДАННЯ ТАБОРУВАННЯ

Наше приязнання до української історії, традиції та звичаїв велить нам, сумнівській молоді, плекати і розвивати таборництво, так - як його ще на Україні розпочали вводити різні молодечі організації.

На Україні табір в першу чергу був важливим засобом у плеканні шляхетних рис характеру, фізичної зправности, дисципліни і дружби.

Нині, коли ми, українська молодь, відірвані від нашої Батьківщини, значення табору зросло у великій мірі - табір став одним із передових засобів національного виховання і втягнення української молоді в українську спільноту.

На таборі виховники СУМ мають чи не садинокую можливість взяти внацтво під свою безпосередню контроль і впливати на нього систематично, виразно під кутом національного усвідомлення і піднесення рівня національної свідомости. Кілька тижневе перебування молоді в крузі однокласників і садинокую-думаючих друзів підносить національну свідомість молоді, яка більшу частину часу проводить в чужому оточенні і виховується під керівництвом учителів-чужинців. Для хати і родини остається дуже мало часу.

В модерному американському світі, де молодь виховується на такому хиткому ґрунті, де самовиховання і самодисципліна, як засоби виховання твердого ідейного характеру не існують, табори відіграють особливу роль.

2. РОДИ ТАБОРІВ

Ми розрізняємо різні табори і ділимо їх за особливими прикметами:

1. за статтю учасників на: Хлоп'ячі або дівочі табори,
2. за пором року: літні або зимові табори,
3. за способом таборування: постійні або мандріжні табори,
4. за характером таборування: сухопутні або водні, низинні або гірські табори,
5. за виховним призначенням: відпочинково-виховні оселі, виховні чи вишкільні табори, та табори з особливим призначенням,
6. за охопленням частин: окружні, крайові і міжрайові.

Кожний із згаданих таборів включає основні засоби виховання спосібної, відповідальної і життєрадісної молоді людини, а поодинокі роди таборів наголошують певні аспекти. Найбільш притягальним на таборі - це тісне співжиття і плекання дружби між молоддю.

Ширість, жертвенність, любов до ближнього, сьогодні рідко знаходяться в людях у щоденній зустрічі з ними, бо життя стало так

складне, що людина заабсорбована своїми проблемами, наладне відно-
сини з людьми в дуже скомплікованій площині і під знаком свого пла-
сного фінансового чи престижевого інтересу. Прямолинійність і без-
посередність у людських відносинах губиться через це.

Окруження природи впливає на молоду людину успокоююче і ски-
дає з неї всі, штучно виплекані риси характеру. Людина стає сама
собою. Та з другого боку, життя серед природи в молодій людині роз-
буджує гони і жадоу пригодництва і цю додаткову енергію виховники
мусять спрямувати на будуючі і позитивні цілі. Позитивний вплив цієї
енергії бачимо у гарті духа, витривалості, самодисципліні, в ста-
делому характері у змаганню з природою та самим собою. Співжиття
з другими вимагає від кожного зокрема підпорядкування свого "Я"
друзям та Команді в площині любові до ближнього. Також виховники
мусять знайти засоби, щоб використати цю молодецьку енергію для
скріплення любові і відданості для України кожного юнака і юначки
зокрема, а масову психозу для утримання наших національних стрем-
лень.

Коли брати до уваги вище наведені табори, то одні менше, а
другі більше прямують до тих цілей. Наприклад - зимові і мандрівні
табори виробляють витривалість і сильну волю в юнаків. Плекання
дружби і готовість допомагати другим мусить бути перша засада в
мандрівних таборах. Крім цього водні і мандрівні табори часто пов'я-
зані з труднощами і перешкодами, та виробляють особливо зарадність
і зручність та здібність комбінації.

Фізична заправа, хоч односторонна на мандрівних і водних та-
борах, поминаючи гартування характеру, стоїть на передовому місці.
Дисципліна і координація праці часто ріпає про успіх табору. Жодний
табір не приносить стільки переживань, як мандрівний /водний/, а
спомини зарисовуються тим яскравіше в пам'яті учасників, чим біль-
ше вони пов'язані з трудними перешкодами. Хоч під оглядом фізичної за-
прави згадані табори вклучно із зимовими таборами є односторонні,
жоден інший табір не вимагає стільки відповідальності від поодинок.
учасників. Таборовики мусять самостійно охопити всі життєві потреби
вони самі розтаборюються і відповідають за безпеку, дбають про
нічліг, розпалюють вогнище і варять собі їжу, укладають дальні пля-
ни і борються із силою природи.

Вироблення організаційного хисту, вигляд на других, ініціати-
ва, жертвенність, почуття відповідальності та бистра орієнтація -
ось конечні прикмети для кожного таборюка, які становлять безпо-
середню підготовку до життя.

Постійні табори, чи то низинні чи гірські не мають такого
пригодницького розмаху і не вимагають так багато зусилля. Тоді, ко-
ли мандрівні і водні табори тільки можливо перевести із обмеженою
кількістю учасників, постійні табори можуть бути з масовою участю.
Постійні табори переважно мають якесь особливе призначення, нпр.:
це можуть бути міжрайові або крайові з'їзди в широкому масштабі, які
відбуваються під знаком якоїсь особливої події або річниці або під
якимось актуальним гаслом /нпр. Честь України! - Готов Боронити!/.

Такі масові табори - це один з найкращих засобів піднести на-
ціональну свідомість української молоді, користаючи із масової пси-
хози і доказуючи молоді, яку вона має силу.

Цей самий момент використовується для масових здвигів молоді.
Лише тоді, коли молоді люди пізнають і бачуть свою силу, вони прий-
муть і реалізуватимуть найвищі ідеали створення Української Само-
стійної Держави.

Постійні табори пуччого масштабу переважно служать іншим цілям. Це можуть бути відпочинково-виховні табори або оселі для молодшого юнацтва, де молоді дають різні зайняття, початки від виховних гуртків, а кінчаючи на спортових грах і забавах. Всі зайняття є легкого жанру, але спрямовані на плекання української духовости. Вони включають: українознавство, українську культуру й народне мистецтво /пісні, танці, вишивки, різьби, тощо/ і вщиплюють в дитині любов до України навіть в практичних зайняттях, в плеканні української мови, і т.п. Рівно ж треба звернути увагу на виховання характеру і вироблення фізичної справности через такі зайняття, як: тереновий змаг, теренові гри, мандрівки, спорт і піонірку.

З другої сторони це можуть бути виховні та шкільні табори більш строгого характеру. В таких таборах кладеться більшу увагу на теоретичний або практичний викіл старшого юнацтва, щоб його підготували до завдань виховників, організаторів, інструкторів, тощо.

Цього рода постійні табори включають багато більше різноманітну програму від мандрівних, зимових чи подних таборів, але вони не вимагають стільки ініціятиги та зарядности від поодиноких учасників і не залишають таких сильних споминів із переживань.

3. Ц І Л Ь   Т А Б О Р У В А Н Н Я

Всі табори, які згадано, в меншій чи більшій мірі, служать таким основним цілям:

1. Вони уможливають безпосередній зв'язок юнацтва із природою.
2. Вони приневолюють молоду людину плекати дисципліну, самоконтролю і послух.
3. Вони плекають пляхетні риси характеру і такі особливі прикмети, як - спостережливість, відвага, зарядність, здоров'я і провідницький хист.
4. Вони заставляють юнацтво до дружности і до підпорядкування особистого "Я" другим.
5. Таборіві зайняття - це основна заправа до практичних гуртових вмілостей.
6. Табори заспокоюють юнацьку жадобу пригодництва і залишають цінні спомини.
7. Вкінці табори мають сильний безпосередній вплив на виховання ідейного світогляду юнацтва і підвищення рівня національної свідомости.

Організатори таборів завжди мусять мати на увазі ці виховні цілі табору, щоб вміло запланувати і пристосувати зайняття на таборі.

Зайняття на відпочинково-виховному таборі повинні теж базуватися на цих головних цілях.

Колі табір проходить під особливим кличем або під знаком квілею, всі зайняття повинні бути пристосовані до гасла і завертуватися урочистим відсвяткуванням, чи то у формі святочної ватри, чи сценічного виступу.

Одним із найважливіших таборних програмних точок - це юнацькі вогнища і патри. При патрі, юнацтво підноситься понад сірий будень у світ мрій і надій, у світ ідейних стремлінь. Вогонь наче чарівна сила приневолює юнацтво і єднає його в радості, сміху і співі.

4. Ц І Л Ь В И Х О В Н И К І В Н А Т А Б О Р І

На сумівських таборах виховники мають велику можливість:

1. вщипити в юнацтві почуття християнсько-морального духа через зайняття як ранні й вечірні молитви, спільні Богослужіння, розмови про Бога, молитви перед і після їди, товариське співжиття між ровесниками та життя серед природи;
2. вщипити в юнацтві любов і гордість приналежності до української спільноти і сумівської родини через зайняття як напр.: спів, виконання таємних доручень, сумівські вогні, самодіяльні роботи та гутірки;
3. плекати національну солідарність - на таборі немає зовнішних впливів: телевізії, радія, англійських книжок, вулиці та чужого товариства;
4. покращити знання та поширити запас слів української мови через постійного вжиття своєї мови, навчання українських пісень, віршів, тощо; та
5. плекати здорові прикмети характеру як точність, обов'язковість, дружність, бадьорість, витривалість, самостійність, пошану й послух старших та своїх друзів.

Ці загальні цілі можна глибше розвинути на основі Правильника Юнацтва СУМ.

Плекання духа:

- 1) розвивати український дух у серцях юнацтва,
- 2) поглиблювати знання української мови,
- 3) побільшувати запас українських слів,
- 4) побільшувати знання української історії, культури і традицій,
- 5) давати юнацтву відчуття, що під теперішній час ведеться боротьба за права і свободу українців і за здобуття самостійності України,
- 6) давати юнацтву відчуття, що воно в майбутньому відіграватиме важливу роль в цій боротьбі,
- 7) збуджувати любов до України й усього українського,
- 8) побільшувати знання про історію, цілі і структуру СУМ, як молодечої організації.

Виховання характеру:

- 1) дати можливість юнацтву пізнавати свою близькість із природою,
- 2) розвивати свою уяву і творчість,
- 3) розвивати позитивні прикмети характеру: точність, правдомовність, витривалість, рішучість і працьовитість,
- 4) давати юнацтву можливість виявити максимально свою зарадність, спостережливість і дисциплінованість,
- 5) викликати почуття самовідповідальності,
- 6) давати можливість з власної ініціативи вишукувати розв'язки до щоденних труднощів,
- 7) давати нагоди самостійно виконувати обов'язки,
- 8) плекати в юнацтві естетичні почування,
- 9) допомагати юнацтву виробляти сильну волю.

Громадська виробленість:

- 1) викликати в юнацтві почуття обов'язку супроти загалу,
- 2) розвивати почуття дружності,
- 3) давати нагоди на відчуття своєї приналежності до більшої суміської й української громади,
- 4) розвивати почуття відповідальності за добро загалу,
- 5) плекати чесність супроти других,
- 6) давати юнацтву можливість допомагати потребуючим безкорисно,
- 7) виявляти пошану до старших.

Тіловиховання

- 1) допомагати юнацтву пізнавати вартість поживної їжі для здорового тіла,
- 2) розвивати фізичну вправність,
- 3) плекати особистий порядок і чистоту

На своїх таборах, чи по відділах, виховники і впорядники повинні заделегідь собі ясно усвідомити конкретні цілі, до яких будуть зміряти у своїй праці. Виразні цілі улегшують підшукати й опрацювати відповідні матеріали, виробити позитивне наставлення до праці і з'єднати всіх членів проводу в одну гармонійно зорганізовану цілість. Не можна покладатись на те, що цілі є всім самозрозумілі, або що лиш головний виховник має їх знати. Мусять зрозуміти цілі всі одиниці, які працюють з юнацтвом. Цілі становлять основу, на якій базується вся суспільна праця. Вони допомагають відрізнити основні справи від менш важких. Постійне й виразне усвідомлювання цілей допоможе усунути дрібничкові непорозуміння і втримати належну перспективу праці.

Окрім об'єднювальної вартості, свідомість цілей позитивно унапрямує поведінку кожного виховника і впорядника. Це особливо важне, коли взяти на увагу, що всі поступовання виховника--його дії, слова й поведінка--впливають на юнацтво, на його умове чи

чуттєве переживання, на волю, поведінку і на його вчинки. Раз виховник чи впрядник сформулює собі цілі власними словами, він переконає себе про їхню вартість. Він стане живим прикладом тих цілей, щоб передати їх своїм вихованцям. Виховник не може, наприклад, переконати юнацтво говорити українською мовою, коли він сам нею не часто послуговується.

Уведені таборові правила й дисципліни повинні знаходити свою основу в цих об'єктивах. Юнацтво повинно це відчутти в гутірках, заняттях, особистих стрічах з членами команди, у гаслах й апелях. Вони тоді приймуть дисципліну як справедливу. Таборові правила треба стосувати однаково до учасників як і до команди. Тоді юнацтво прийматиме дисципліну не як примхи команди, а як вартості установлені для добра цілості і для досягнення наведених цілей. У такий спосіб виховник виробляє свій авторитет, здобуває собі пошану серед юнацтва і тісно з ними співпрацює.

Дружеска
сприємчива
іabor-...
3-8 Білоїни
шарути.

ЧАСТИНА ДРУГА

ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА ТАБОРІВ

...
...
...

...
...
...
...

...
...

...
...
...

...
...

ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА ТАБОРІВ

---

1. ТАБОРОВА КОМІСІЯ

Основну підготовку до часу відкриття даного табору, веде ТАБОРОВА КОМІСІЯ, котра є вибрана Осередками на окружних нарадах в округах до котрої належить Оселя/табір або на засіданню Крайової Управи якщо дана Оселя/табір належить до Крайової Управи. В склад Таборової Комісії повинні входити: ГОЛОВА, ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ, СЕКРЕТАР і 3-5 ВІЛНИХ ЧЛЕНІВ як також ГОЛОВИ або БУЛАВНІ ОСЕРЕДКІВ даної округи.

2. ПРАЦЯ ТАБОРОВОЇ КОМІСІЇ З УРЯДОМ

В теперішньому часі всі юнацькі табори, незважаючи котрого терену чи роду є під строгою контролею Департменту Здоров'я. Найголовнішим завданням Таборової Комісії це полагодити ряд справ з місцевим, стейтовим чи федеральним урядом, а саме:

а. Одержання дозволу щоби відбути табір (перміт). Щоби одержати цей паперовий дозвіл, таборова комісія звітує перед урядом про:

- ▶ санітарний стан табору
- ▶ фізичний розклад табору
- ▶ медичну програму табору
- ▶ загальну програму безпеки
- ▶ програму безпеки від вогню

Всі вище згадані ділянки мусять пристусовуватись до вимог даного уряду.

б. Уряд вимагає докладні медичні дані про кожну дитину на таборі. Отже, при реєстрації кожна дитина обов'язково мусить здати карту "стану здоров'я" підписану власним лікарем. На карті є поданий загальний медичний стан здоров'я дитини, а найголовніше реєстр/список здобутих застриків/голок.

в. Таборова Комісія робить старання набути харчову допомогу від стейтового або федерального уряду.

3. ПРАЦЯ ТАБОРОВОЇ КОМІСІЇ

Таборова Комісія полагоджує і допроваджує до порядку ряд інших справ між ними:

- а. таборове приладдя - шатра, паланки/бараки, кухня, канцелярія, ліжка і загальний зовнішній/фізичний вигляд табору;
- б. адміністративні справи - обіжники про табори подаючи час, місце, оплату, потрібний таборовий виряд для учасників;
- в. назначує склад команди, виховного складу, адміністратора, капелянів, медичну опіку лікаря та медсестри, та кухонного складу;
- г. тісно співпрацює з управою Оселі, щоби допровадити табір до вжитку (направи, малювання, тощо);
- г. відбуває засідання членів табової комісії;
- д. офіційно передає табір в руки Команди на відкриття табору в присутності члена Крайової Управи. Підчас табору члени табової комісії в до диспозиції табового уряду вразі покликання команданта табору.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

КОМАНДА І СТРУКТУРА ТАБОРУ

1. СКЛАД КОМАНДИ

В нашій Спілці витворилося багато гарних таборових звичаїв та метод переведення сумівських таборів. Тому, Команда і цілий виховний склад мусить заздалегідь заізнатися, щоби вони могли відразу перебрати команду табору з моментом відкриття табору та передати юнацтву сумівський таборовий дух.

Щоби продовжувати сумівські звичаї, методи та стилі наших таборів і для справжнього функціонування і виконання завдань у всіх таборах мусять бути обсажені відповідними особами наступні функції: Командант, бунчужний (котрий є рівночасно заступником команданта), писар, головний виховник, духовні опікуни обох віровизнань, медсестра/медбрат і керівник фізичного виховання. Інші функції, як інтендант, скарбник і т. п. додаються тільки тоді, коли немає окремої адміністрації оселі, на якій відбувається табір.

Коли табір ділиться на окремі підтабори, напр. юнаків і юначок, тоді у склад команди входять обозні підтаборів. Коли підтабори начисляють велику кількість учасників, вони діляться на курені або куці, а в дальшому на рої. У структурній побудові табору стосуємо організаційно-виховну схему передбачену "Правильником Юнацтва СУМ" і прийняту в ньому термінологію.

2. КОМАНДАНТ

- 1) Командант відповідає за всі ділянки таборової діяльності.
- 2) Він запланує працю на час тривання табору.
- 3) У міру потреб відбуває засідання з членами команди табору та обговорює з ними всі справи зв'язані з вихованням, карністю і зайняттями таборовиків.

Духовні капеляни і таборовий лікар не підлягають командантові табору. Таборовому лікареві підлягає постійна таборова медсестра, яка опік еться шпиталиком і таоровою аптечкою та подає командантові табору стан здоров'я таборовиків, стан хворих і про потребу грошей на закуп відповідних ліків.

3. БУНЧУЖНИЙ

- 1) Бунчужний виготовляє порядок дня, узгіднюючи його з вимогами команданта.
- 2) Він відповідає за дисципліну й карність в таборі.
- 3) Організує всі збірки таборовиків з відповідним церемоніалом.

4) Знає чисельний звіт командантові кожного дня про стан команди й таборовиків, які з'явилися на збірці, ранній чи вечірній апель, як також про причини неприсутності таборовиків.

5) Він визначає стійки, хорунжих, дижурних дня і т. п.

Звичайно бунчужним повинен бути сумівець, що добре знає впоряд і сумівський церемоніал, має таборову практику та здібність практично керувати цілістю табору.

4. С Е К Р Е Т А Р

Секретар провадить такі діловодства:

- 1) книга наказів
- 2) книга дижурів членів команди
- 3) хроніка табору
- 4) картотека

Секретарем табору може бути сумівець чи сумівка, що володіє добрим стилем і вміє писати на машині.

5. Г О Л О В Н И Й   В И Х О В Н И К

---

1) Головний виховник плянує і здійснює виховну програму при допомозі виховників поодиноких підтаборів.

2) Він часто відбуває відправи з усіма виховниками, обговорює з ними деталі виховної програми на кожний день і для кожної групи учасників табору.

3) Він координує цілість виховної праці в таборі.

4) Контролює виконання виховного пляну.

5) Відповідає за зміст і форму таборових імпрез, як ватри, пописи і т. д.

6. О Б О З Н І

Обозні відповідають безпосередньо за порядок, дисципліну і карність в окремих підтаборах. Вони підлягають прямо бунчужному в організаційній ділянці та є його заступниками. Обозними можуть бути старші юнаки й юначки, що мають другий ступінь упорядника.

7. В П О Р Я Д Н И К И / К У Р І Н Н І

Впорядники в молодшому юнацтві та курінні в старшому юнацтві є прикріплені до роїв, допомагають обозним втримати організаційний порядок, а виховникам здійснювати виховну програму. Впорядники / курінні, це здібні старші юнаки та юначки, які своєю поведінкою і здібностями можуть провадити юнацтво. Впорядники / курінні повинні мати перший ступінь упорядника.

Впорядники другого ступня можуть займати більш відповідальні функції в таборі, як наприклад заступники виховника, або обозні.

8. Р О Й О В И Й

Ройовий тісно співпрацює з упорядником роя і керує самодіяльністю свого роя. Його вибирається з гурту, що складається з шести до десяти юнаків.

9. А Д М І Н І С Т Р А Т О Р   Т А Б О Р У

---

1) Адміністратор табору виготовляє плян потрібних речей для табору.

2) Він відповідає за них та завідує таборовим розміщенням.

3) Він керує фізичною роботою таборовиків згідно з пляном команди.

4) Він співпрацює з адміністрацією оселі, на якій відбувається табір.

Адміністратором табору повинна бути старша, досвідчена особа.

10. М Е Д С Е С Т Р А / М Е Д Б Р А Т

Особа котра бере на себе цю відповідальність мусить мати, після стейтового правила, посвідку відбутої програми "першої помочі".

Медсестра/медбрат відповідає за гігієнічний стан табору, здоров'я таборовиків, тримає точний список/реєстр відвідин хворих підчас таборування. Ця особа відповідає за приладдя першої допомоги, тримає контакт з таборовим лікарем та підлягає командантові табору.

11. В О Д Н А   О Х О Р О Н А

Стейтові правила зобов'язують таборів мати осіб (залежно від стану табору) котрі мають посвідку першої помочі для водних обставин. Вони відповідають за юнацтво підчас купілю.

12. К А П Е Л Я Н И   Т А Б О Р У

Відповідають за духовне виховання всіх таборовиків. Капеляни не підлягають командантові табору але близько співпрацюють для дотримання програми табору.

13. Т А Б О Р О В И Й   Л І К А Р

Відповідає за здоров'я таборовиків і не підлягає командантові

табору але в до диспозиції в разі потреби.

Капеляни та лікар не мусять бути постійно присутними на таборі.

14. В И Х О В Н И К И

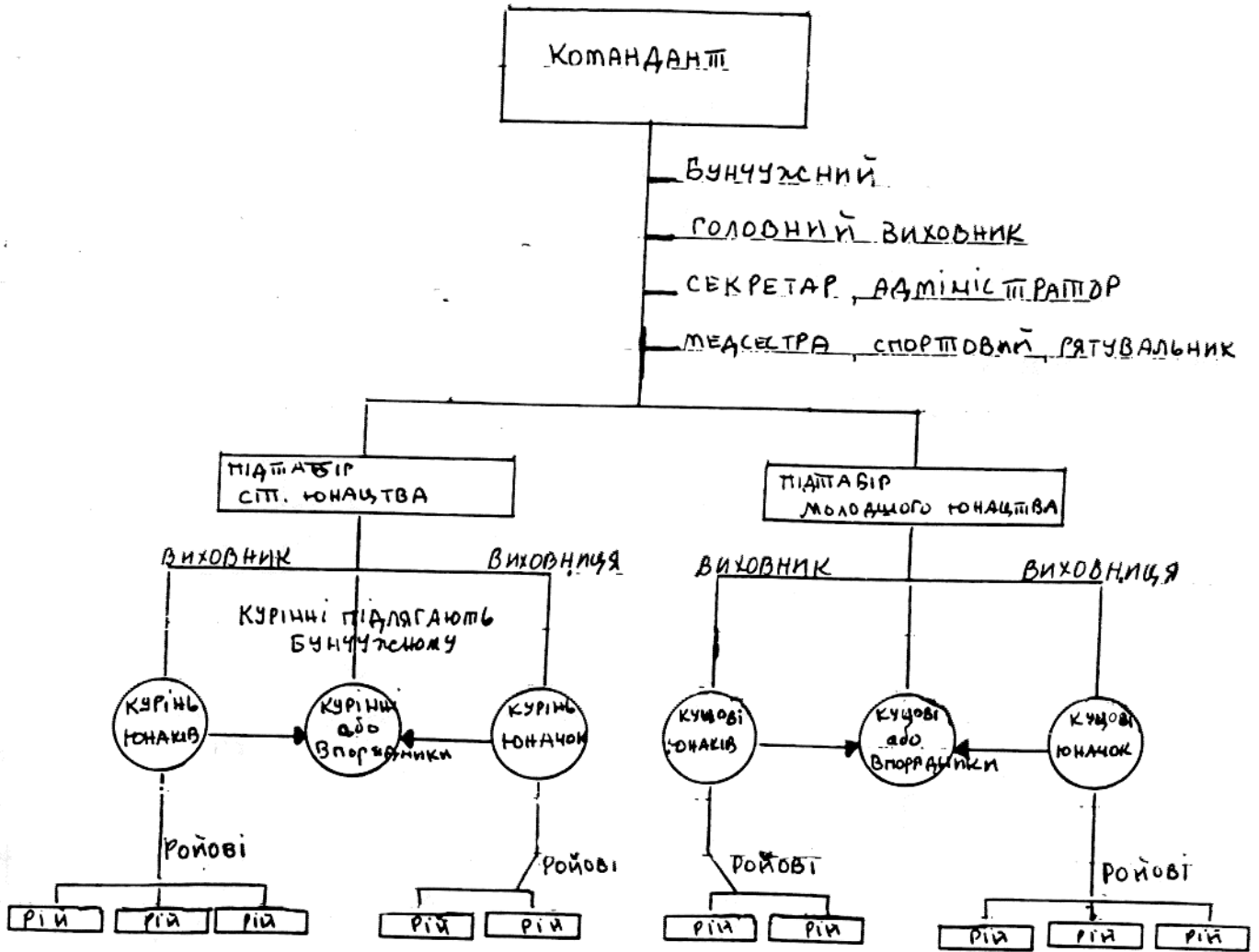

Виховники можуть спричинити найбільше успіху для табору. Вони мають подвійну роль в таборі а це - друг для таборовика та провідником/виховником. Виховники мають можливість взяти юнацтво під свою непосредню контролю і впливати на таборовиків систематично, виразно під кутом національного усвідомлення і піднесення рівня національної свідомости.

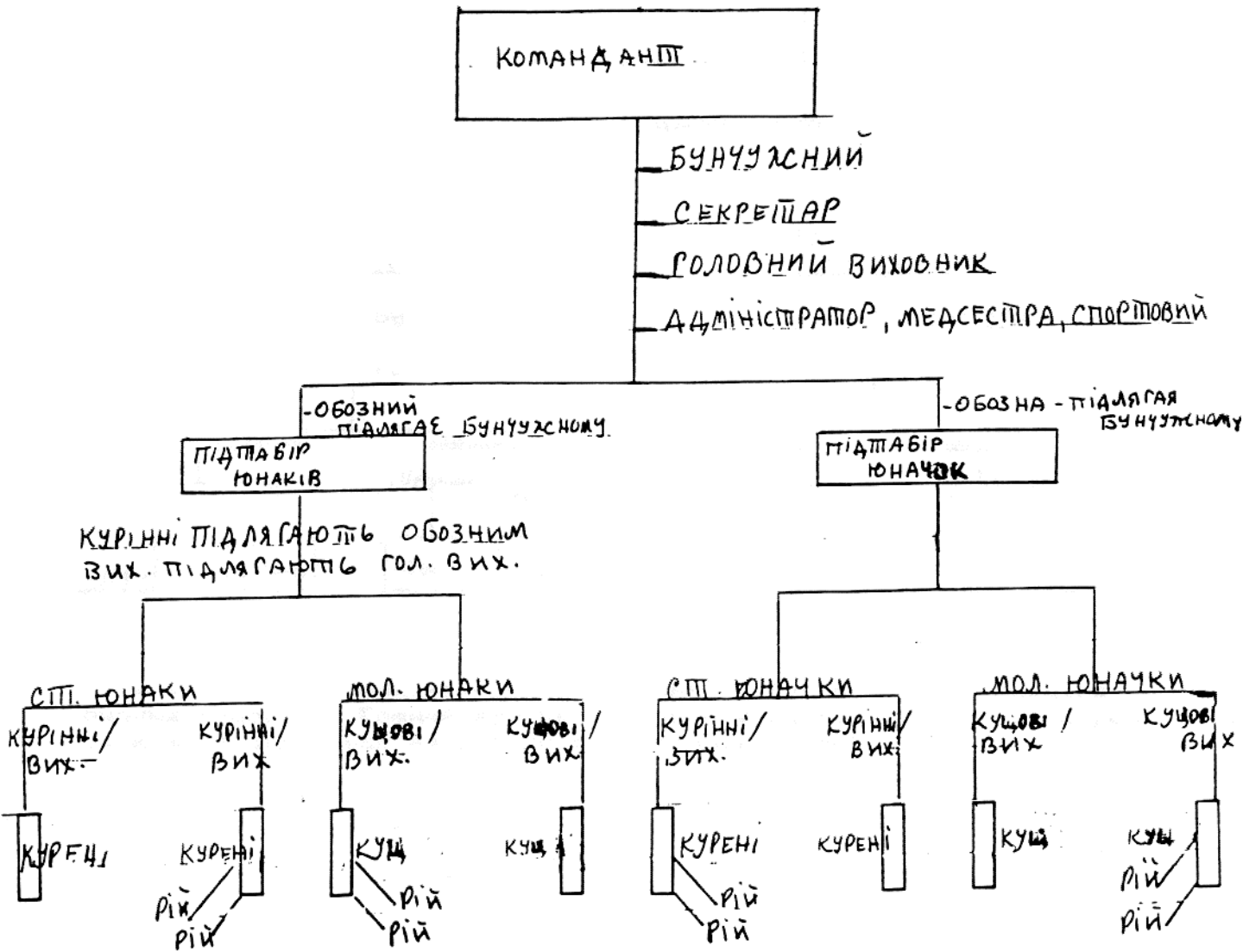
Тому, виховниками повинні бути одиниці котрі в добре запізнанні з сумівськими таборовими звичаєми, правилами, мають широке знання українознавчих наук, а найголовніше можуть передати юнацтві теоретичне знання та вщипити таборовий дух, життєрадість і дружність створююче українсько-сумівське таборове життя.

ЗАВВАГА: Всі функції в Команді і виховному складі, окрім капелянів, лікаря та адміністратора, мусять бути обсажені досвідченими сумівцями з виробленою практикою у ведені сумівських таборів. Якщо будемо звертати увагу на рівень членів команди і виховного складу, лише тоді будемо мати успішні сумівські табори та осягнемо наші сумівські цілі.

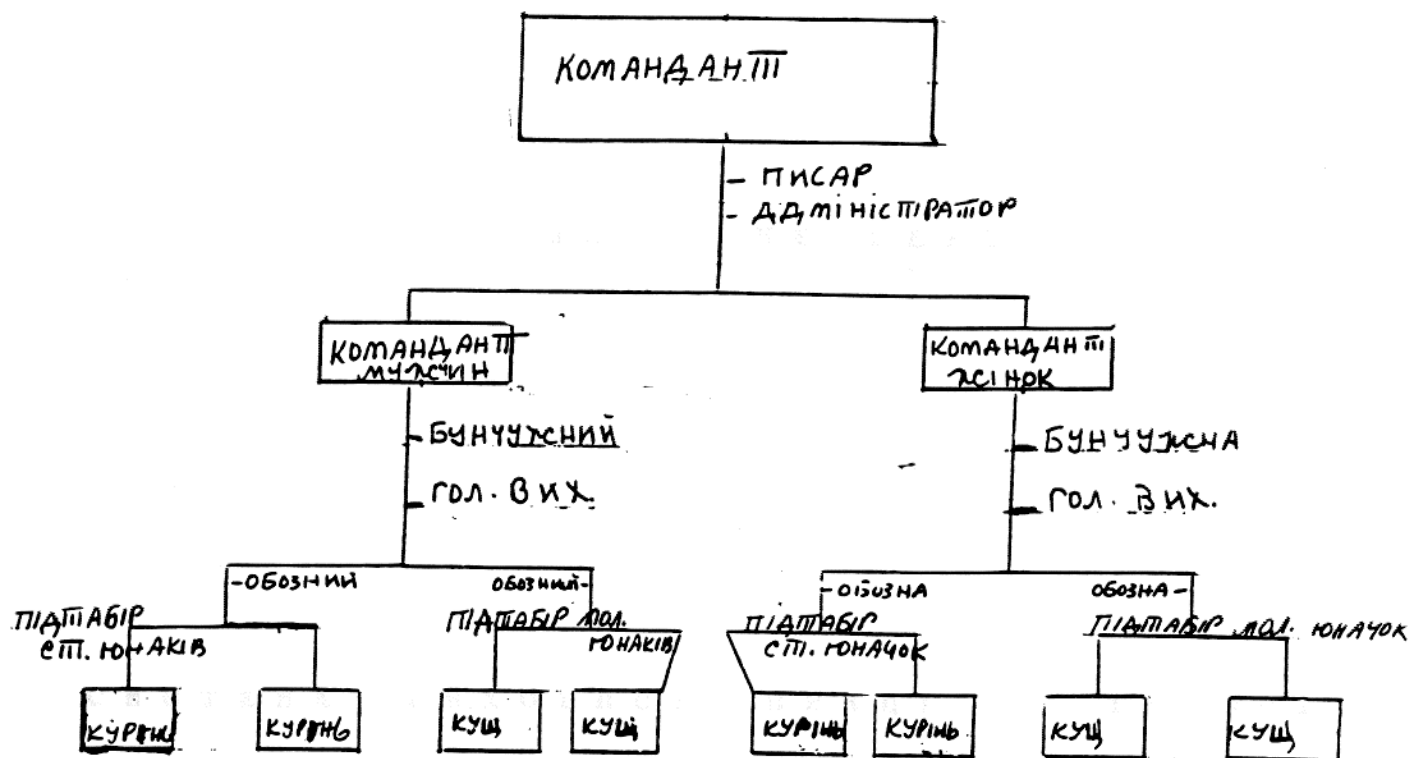
15. СТРУКТУРА МЕНШОГО ТАБОРУ
 ДО СТО УЧАСНИКІВ

16. СТРУКТУРА БІЛЬШОГО ТАБОРУ
 ПОНАД СТО УЧАСНИКІВ

17. СТРУКТУРА ВЕЛИКОГО ТАБОРУ
 ПОНАД ТРИСТА УЧАСНИКІВ

Курінь старшого юнацтва очолює курінний. Кущ молодшого юнацтва очолює кущовий. Кожен курінь та кущ має свого виховника. Курені та куші поділяються на рої котрі очолюють роєві.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

СИСТЕМА ВИХОВНОЇ ПРАЦІ В ТАБОРІ

1. Я К М О Ж Н А О С Я Г Н У Т И Ц І Л І ?

Як досягнути наведені цілі? У першу чергу виховник чи вчитель повинен послуговуватися відповідними засобами та підходами у праці з юнацтвом. У підбиранні тих підходів він повинен дотримуватися наступних принципів:

- 1) вибирати такі підходи, які втримують юнацьке зацікавлення,
- 2) завжди активно включати юнацтво в зайняття,
- 3) робити те, що відповідає віковій юнацтва,
- 4) давати юнацтву можливість виявляти себе творчо в максимальній мірі,
- 5) переводити різноманітні зайняття,
- 6) уможливлувати юнацтву виконувати доручення самостійно,
- 7) нав'язувати теоретичні теми з актуальними або конкретними прикладами,
- 8) викінчувати започатковані праці.

Найважливішою прикметою в сумівській виховній системі є повна особиста участь юнацтва. Така участь означає повне фізичне, духове й умове включення у працю, а не тільки пасивне слухання. Так як у людському тілі кров розносить поживу до кожної частини організму, подібно юнацька активна участь у зайняттях веде до зрозуміння і прийняття теоретичних понять. Ця участь є тією кров'ю, а теоретичні поняття тією поживою, з якої зростає українська свідомість людини сильного характеру. Одне без другого не може існувати. Тут відіграє особливу роль особисте пережиття.

Виховники повинні старатися, щоб участь юнацтва була також творчою. Творчі ручні проекти треба пов'язувати з денними гаслами й гутітками. Такі проекти розбуджують зацікавлення в гутітках, допомагають розвинути теми і надають конкретності та тривалості абстрактним думкам. Творча активність виробляє в юнацтві увагу, ініціативу, відвагу, самопевність, спостережливість, зарадність і самостійність у поборюванні життєвих труднощів.

Активна участь рівно ж пробуджує в юнацтві почуття приналежності до спільноти і почуття особистої відповідальності за свої вчинки. Виховники мусять постійно давати юнацтву нагоди виявляти цю приналежність і відповідальність при апелях, в гуртових вправах та ватрах. У хвилинах, коли юнацтво чи дехто в гуртку не виконає свого доручення, дати їм можливість направити своє поступовання, а не вдаватися в гостру критику характерів одиниць. Така можливість заохочує юнацтво до відповідальності без пониження.

Щоб далі розвивати почуття приналежності й відповідальності, треба складати признання одиницям чи гурткам за виконані доручення. Це можна переводити на ранніх або вечірніх апелях, як наприклад, за чистоту, спортові змагання, за українську мову, проекти, теренові гри і т. п. Такі признання дають юнацтву відчуття, що їхні досягнення в праці не виконані для команди, а для добра цілого табору. При тому зростає гордість приналежності до таборової спільноти, як рівно ж особисте задоволення. У такій атмосфері легко є підкреслити суспільно-державницькі вартості.

Завжди треба мати на увазі вік юнацтва й не перетомлювати його фізично. У плянуванні занять треба пам'ятати про те, щоб не тримати молодь задовго при одному проєкті. Молодше юнацтво має коротку увагу і скоро бажуджіє. Чим більше воно заангажоване фізично, тим довша його увага. Несподіванки й різноманітні заняття дають можливість утримати довше його увагу, наприклад, при вивченні нової пісні, коли її переплітати розваговою грою та малюванням змісту пісні.

Заняття серед природи і про природу скупчує увагу юнацтва. Виховники повинні якнайчастіше пов'язувати теми з природою, дават до розуміння, що люди є частиною тієї природи і що можна багато навчитись, коли спостерігати способи життя тварин і рослин. У прці серед природи треба старатися викликати любов і пошану до неї.

Підсумовуючи вище подані думки, наводимо уривок статті д-ра Б. Стебельського із програми табору 1963 р.:

Добре є прив'язувати гутірки до теми цілоденних зайнять до гасла дня і до теренових гор. Така метода поширює увагу і зв'язує теоретичні проблеми з їх реалізацією в практиці.

Виховник, який плянує програму зайнять дня, дбатиме, щоб вона не була одностороння своїм змістом, щоб вона враховувала туди всі компоненти духового і фізичного як теж і здорового корму. Рівновага є основою здоров'я. Здорові почування учасників табору є основою їх радості життя, праці і самовиявлення.

Тому і мистецька сторінка мусить бути заступлена вповні. Пісня, самодіяльна творчість, творча ініціатива є основою самодисципліни і співдії виховника з вихованцем, індивідуального та спільного, гуртового життя юнацтва. Тому дуже важливу роль в часі таборування грає товариськість, гуртова праця, гуртове змагання. Цей вияв проявляється в співжитті, в спільних грах, у виконуванні обов'язків, у спільній творчості. Інстинкт боротьби позитивно виявляється у змаганнях фізичної вправності, мистецьких виявів і духових прикмет. Індивідуальна і гуртова поведінка впливає не лише з вивчених правд законів, що їх подає Правильник, ані не з гутірок, що їх вислуховує юнацтво, ані навіть не з самого вивчення правди про Україну з українознавчих підручників. До всього сказаного мусить бути додана практика життя, постійна проба досвіду, постійне пережиття вивченого самим життям вправою. Тільки життєвий гарт і заправа, постійна у кожній складній і многогранній ситуації збагачує наші психічні переживання зі свідомістю і творить гармонійну нашу духову основу, що на ній розвивається світогляд й особовість людини.

Тому чималу роль як виховному чинникові присвятити треба таборовим імпрезам, виступам, прогулькам, тереновим грам, ватрам, спортові, стінній або живій газеті, пісні, сатири, гуморові і т. п. В тому напрямі ініціатива не має обмежень і її корисні форми часто подає саме юнацтво. Треба тільки вистерігатись, щоб ініціатива не спрямовувалася в негативному напрямку чистої розваги, позбавленої змісту відпочинку, чи виховної доцільності.

Основним наслідком юнацької конкретної участі в житті табору є те, що воно виробляє позитивний образ про себе і через цей образ дивиться на своє оточення. Такий процес розвитку стає зокрема

важним тоді, коли відбувається в українській мові і в українському середовищі. Юнак чи юначка пов'язує свої позитивні пережиття з українським оточенням, виробляє український дух, гордість і почуття приналежності до всього, що є українське.

До виховної праці в таборі треба старанно підготуватися. Виховники і впорядники мусять знати, якими засобами й методами вони можуть послуговуватися в своїй праці. Наступні вказівки повинні служити допомогою такої підготовки.

2. Г У Т І Р К А   Я К   В И Х О В Н И Я   З А С І Б

У підготовці до гутірки виховник чи впорядник повинен:

1) Вибрати одну головну думку, яку юнацтво повинно собі засвоїти. На таборі це часто подається в формі денного гасла.

2) Придумати або віднайти у збірнику якусь дію чи вправу, яка включала б юнацтво і віддзеркалювала б цю думку. Коли вибирається оповідання, як виразне пояснення думки, додати якесь практичне заняття; можна, наприклад, виконати інсценізацію цього оповідання кількома учасниками, а також ілюструвати його образками, або представити в ляльковому театрі. Затримати це на ватру, імпрезу, чи на виставку.

3) Витворити дискусію між юнацтвом; приготувати кілька питань для розвинення такої дискусії. Давати юнацтву можливість висловлюватися власними словами.

4) Для кращого зрозуміння наводити приклади з особистого юнацького пережиття. Також можна пов'язувати тему з явищами природи, які юнацтво може оглянути, або ручно випрацювати.

Під час зайнять виховник повинен:

1) Пояснювати даний проєкт поволи й виразно. Відповісти на всі питання.

2) Виконати доручення з юнацтвом; при закінченні даного проєкту питати юнаків, щоб своїми словами пояснили те, що вони робили. Допомогти юнацтву, коли вони натрапляють мовні труднощі. Не переходити на чужу мову для полегшення. Поступати в дискусії по-вільно.

3) Поставити питання: "Як можна пов'язати доручення з сьогоднішньою темою (денним гаслом)?" Відтак розвинути дискусію над самою темою.

3. ПІСНЯ Я ВІРШ ЯК ВИХОВНИЙ ЗАСІБ

Співати пісні на таборі якнайбільше. Пісня включає ціле буття одиниці в її виконанні. При вивчанні пісні виховник повинен:

- 1) Пояснити значення слів і поодиноких фраз.
- 2) Розвинути дискусію з юнацтвом про те, що можна з пісні довідатися, про її автора, про зміст, про обставини, які впливали на її композицію, яке враження викликає вона.
- 3) Коли можна, включати рухи до пісні, як відігравання відповідної пантоміми, або мелодеклямувати її.

До пісні треба підходити як дослідники, які щойно її знайшли і хочуть відкрити дату й обставини її написання. Аналізуючи так пісню, треба дати юнацтву нагоду думати і висловлюватися свobodно й самостійно. Коли юнацтво подає цікаві зображення, дати йому змогу передати їх на папері. Давати юнацтву нагоду виявляти свою творчість на підставі вивчених пісень. У легкий спосіб давати юнакам відчуття зв'язок між словом, мелодією і конкретним образом. Сама пісня набере тоді конкретної вартості. Такий аналітичний і активний підхід при вивченні пісні дозволить юнакам відчуття і зрозуміти її глибше, зробить її близькою, рідною.

Якщо цей підхід виправдається, можна буде заохочувати юнаків писати власні вірші, оповідання й пісні. При чому треба пам'ятати про перехід від конкретного до абстрактного: перше подати намалювати конкретну думку, а відтак словами опрацювати її в формі вірши чи оповідання. Часто можна в'язати гасло з таборовим життям.

4. ЗАЙНЯТТЯ В ТАБОРІ Я ТЕРЕНІ ЯК ВИХОВНИЙ ЗАСІБ

Виховник повинен:

- 1) уміти проводити й виразно пояснювати процес виховання,
- 2) приготувати потрібний матеріал,
- 3) обходитись обережно з небезпечним знаряддям, учити, як правильно його вживати,
- 4) активізувати всіх, а не лиш одиниць,
- 5) бути заздалегідь обзнайомленим з тереном,
- 6) у терені держати юнацтво в дисципліні.

5. ГРИ ЯК ВИХОВНИЙ ЗАСІБ

- 1) Гра мусить бути відповідна до віку юнацтва.
- 2) Виховник повинен познайомити юнацтво з правилами гри.
- 3) Виховник повинен мати запас знаних ігор, як відпружуючі вправи під час занять.

6. ЗАЙНЯТТЯ ПІД ЧАС ДОЩЕВОЇ ПОГОДИ

На дощеву погоду виховник повинен заздалегідь запланувати кілька програм. Ось кілька занять можливих у дощеву погоду:

- 1) таборова оркестра,
- 2) самодіяльні проєкти,
- 3) підготовка таборової імпрези: ляльковий театр, таборове кіно, або оповідання в образках на довгій тасьмі паперу з доповідачем,
- 4) придумати завдання для другого роя,
- 5) писання листів,
- 6) таборова гезетка,
- 7) спів
- 8) кімнатні ігри й загадки.

7. ВИСНОВКИ

Із вище поданих вказівок можна засвоїти один загальний принцип: Чим більш активна й особиста участь юнаків у виховному процесі, тим краще зрозумілі й засвоєні виховні ідеали. Постійний контакт виховника з юнаками під час занять і гутірок дає йому змогу піддержувати їхню увагу і передати до засвоєння виховний матеріал у доступній і зрозумілій формі. У представленому підході виховник заставляє юнацтво думати і творчо виробляти свою уяву. Зі свого боку юнацтво вчиться розрізняти вартості, пізнавати подібності й різниці, при чому привикає говорити українською мовою. Виховник бере на увагу юнацький умовий рівень і до нього dostosується. Він вислухує без критики всі відповіді юнацтва і вміє позитивно їх прийняти. Він не сміє дати юнакам відчуття, що деякі відповіді невлучні. Коли юнак дає відповідь, яка на перший погляд не в'яжеться з гаслом, він повинен її прийняти як початок думки і заохочувати других до поглиблення її. Відкинена чи ігнорована відповідь часто знеохочує її автора і молодих присутніх. На тому тільки терпить участь юнацтва в дискусії і нагода вживати українську мову.

8. УКРАЇНСЬКА МОВА У ВИХОВНІЙ

СИСТЕМІ

Важливою ціллю таборового життя є ширити й закріпляти знання української мови. Кожний член таборового провону мусить бути свідомий того, що процес засвоєння мови відбувається в кожній хвилині таборового побуту. Виховник і впорядник мусять своїм прикладом і позитивним ставленням допомагати й вимагати, щоб юнацтво говорило по-українському. Виховувати в рідній мові треба передовсім показати на власному прикладі. Виховник чи впорядник не сміє вживати чужої мови, ані публично ні приватно. Тут найбільший вплив мають впорядники, що постійно перебувають серед юнацтва.

Через близькість віку наставлення самих впорядників до української мови і бажання її уживати (без огляду на рівень володіння нею) впливає безпосередньо на наставлення самого юнацтва до неї. На зустрічах виховників і команди повинні відбуватися дискусії, які мали б провіряти проблему особистого ставлення до мови. Кожний впорядник мусить бути свідомий свого наставлення й почувань. Займаючи особисте становище в дискусії, впорядник сам себе переконує про потребу доложити відповідного труду. Самі накази не переконать впорядників дотримуватись уживання української мови.

У розмові з юнацтвом не можна стосувати негативного підходу. Якщо юнак чи юначка звернеться до виховника в чужій мові, він повинен зачекати, або пригадати, щоб сказане повторили по-українському. Коли вони не знають якогось слова чи фрази, навчити їх і вимагати, щоб їх повторили й засвоїли. Тут важним є те, щоб впорядник чи виховник вислухав терпеливо, допоміг і чекав позитивного вислідку. Під час занять поступати поволі й вимовляти слова виразно, а це витворить умови, де юнаки будуть мусити говорити по-українському. Коли трапляться одиниці, що цілком не розуміють по-українському, назначити одного впорядника, щоб приватно їх учив говорити по-українському. Якщо в таборі знайдеться велика кількість юнаків, що не говорять по-українському, головні виховники мусять призначити відповідну кількість компетентних впорядників і час на окремі мовні вправи. Табір не сміє перейти загально на чу у мову, ані теж не можна занедбувати тих, що не володіють українською мовою. Заплянований підхід допоможе значно облегшити цю мовну дилему. Для кращого зацікавлення мовою можна влаштувати по роях одноденні конкурси з точкуванням. Варто підкреслити, що в чужих країнах тритижневий табір залишився одиноким твердинею сконцентрованого розвитку української мови. Відповідальністю всіх впорядників і виховників є зберегти цю твердиню.

ЧАСТИНА П'ЯТА

ТАБОРОВИЙ ПОРЯДОК І ДИСЦИПЛІНА

невідповідного для вікової групи спорту. Чистота і порядок мусять бути допильновувани особливо в місцях спільного вжитку (умивальки, виходки, домівки).

Для вдержання належного ладу й чистоти в таборі, найкраще від самого початку показати таборовикам як цей лад і чистота мають виглядати коли йдеться про зберігання особистих речей, чи одягу, взуття. Все повинно мати своє усталене місце і за тим самим порядком поукладене. Мешкальне приміщення таборовиків повинно носити також сумівський характер, а тому треба дати завдання роям, чи групам, що живуть в одному приміщенні, щоб вони подбали про змайстрування емблеми СУМ, напису назви роя, напису про вживання української мови, про заборону смітити, тощо.

Звертати постійно увагу на виховання чемности, як у поведінці між собою, так і супроти виховників та команди. Тому треба навчити вітатись привітом "Гартуйсь!", подякувати за зроблену прислугу, чи одержання їжі, подарунка тощо. Перед сном не забути побажати собі, взаємно, а також виховникові, чи членові команди, який відвідає шатро, чи кімнату, гарного сну і доброї ночі, а при вставанні доброго ранку.

Кожне завдання, яке доручається таборовикові він має повторити, щоб була певність, що він його зрозумів, а відтак жадати звіту про його виконання. Часто треба перевіряти виконання, щоб таборовики відчували відповідальність і дбали про якість виконуваного завдання. Контроля відноситься також до припильнування "нічної тиші", яку часом важко встановити. В такому випадку, дуже важливо є допильнувати справи від самого початку і перевіркою встановити винних, які порушують нічну тишу. Винні в порушенні нічної тиші повинні бути карані, а при тому вони мусять одержати відповідну науку про те, що своєю поведінкою вони турбують відпочинок співмешканців, які такого відпочинку потребують більше від них.

2. П О В Е Д І Н К А П І Д Ч А С Т Е Р Е Н О В И Х Г О Р, М А Н Д Р І В О К, П Л А В А Н Н Я

Перед виходом на теренові вправи, чи гри, треба сповістити в наказі, даючи докладні інструкції про час і порядок та виряд, приладдя, харчі. Перед самим вимаршем, треба точно перевірити, чи учасники мають приписове взуття, виряд і чи стан здоров'я їм дозволяє відбувати такі вправи. Кожна теренова гра, чи вправи має певну ціль, а тому треба заздалегідь учасникам пояснити змісл тих гор, чи вправ, щоб кожний собі добре це усвідомив. Тому, що при теренових вправах можуть траплятися самовільні вибрики учасників, треба перед тим добре забезпечитись і не допустити до виламів з-під таборової дисципліни.

Все те, що було сказане про теренові гри і вправи торкається також мандрівок. Кожна мандрівка мусять мати якусь ціль. Це може бути звичайна прогулька, мандрівка получена з тереновими вправами, або мандрівка для оглянення якоїсь околиці, історичної місцевости, чи пам'ятників. Не можна відбувати мандрівки, не провіривши наперед шляхів і стежок, якими вона має відбуватися. Зокрема, якщо мандрівка відбувається нічною. Тоді мусять бути намічені чіткі шляхи

і стежки. Уникати мандрівок під час денної спеки, щоб не наражувати таборовиків на фізичне вичерпання, соняшний удар, зімління і інші погані наслідки.

Під час мандрівки належить зберігати всі приписи щодо взуття, яке не може бути ні замале, ні завелике, принаймі одні шкарпетки на зміну, щоб за всяку ціну уникнути потертя. Забезпечитись санітарною службою і мати найкращі ліки й бинди. Через кожних 50 хвилин давати 10 хвилин відпочинку, а по 4-ох годинах одну годину відпочинку. Уникати каменистих доріг, а вибирати краї доріг, чи стежки. Кожний мандрівник повинен мати зі собою пляшку з водою, до якої додається 3-4 грами солі на літру води. Запланувати час перекуску і подбати, щоб була доставка харчів, якщо мандрівка триває більш одного дня. І воду і харч вживається тільки на зарядження керівника мандрівки, а не коли хто заохоче. В часі мандрівки не розтягатися на довгу віддаль, а для забезпечення порядку, поділити учасників на десяткові рої з одним відповідальним за даний рій. На голові повинно бути накриття, щоб хоронити від сонця, або й від інших непередбачених небезпек. Звертати увагу на слабших і в випадку потреби давати їм допомогу. Для вдержання доброго настрою, використовувати знання українських маршових пісень, а також коротких дотепних розповідей тощо. Лад, порядок і дисципліна, це найкращі середники для успішної мандрівки.

Купання і плавання належать до приємних моментів таборування, однак криють в собі чималий ризик, проти якого треба добре забезпечитись. Буває, що навіть добрі пливачи не можуть врятуватися від утоплення. Тим більше треба дуже вважати на таборовиків, що не знають плавати. Тому відповідальний за купання мусить добре прослідити місце річки, чи ставка, де таборовики мають купатися. "Не спитавши броду - не лізь у воду" - каже українська приповідка. При купелях в річках і ставках, чи озерах, мусять бути узглядені три наступні речі: наявність принаймі одного доброго пливача, уміння подати допомогу потапаючому і першу допомогу втопленому. Крім того практика доводить, що в одному місці і під одним наглядом не може купатися разом більше як 15 осіб. Необхідно також мати рятунковий човен, щоб в разі небезпеки, можна було скоро прийти з допомогою. Добре також забезпечитись відповідними шкурами і жердками, щоб в разі потреби можна було кинути на порятунок. Взагалі, купання і плавання вимагає досвідчених керівників, які теоретично і практично потраплять запобігти небезпекам, а в разі випадку вміти прийти з негайною допомогою.

Плекання здоров'я таборовиків мусить проходити при рівночасному стеженні за проявами курення і вживання алькоголю. Такі прояви мусять бути в корені ліквідовані, включно з вигнанням з табору, якщо упінення і довші усвідомлючі розмови виявились би безуспішні. Найбільш небезпечним є однак поширювання наркотиків, бо тоді є небезпека наркоманії, з якою важко боротися. В тій цілі потрібно мати превентивні гутірки з лікарями, які могли б з'ясувати шкідливість наркотиків для тіла і для душі людини. Тому краще "запобігати, як лікувати".

Це і є в загальному передумови успішного таборування. Всі передумови мусять однак супроводитись великою дозою ентузіазму і посвяти з боку таборової команди і виховників. Без цього і найкраща програма залишиться для учасників кошмарним спогадом примусу і незрозумілих вимог. Тому керівники таборового виховання мусять проявити багато магнетизму, який зв'язував би таборовиків з ними і

давав їм бажання їх наслідувати. Це можна досягнути тільки при умові глибокого чуття любові до вихованців при одночасній твердості щодо поведінки і виконання обов'язків, тобто пошани до існуючих таборових законів. Цих законів не вільно нікому порушувати, бо на них спочиває таборовий лад і вони є в основі співжиття таборової спільноти.

Для повноти таборового виховання потрібно також подбати про забезпечення табору недільними і святковими Богослуженнями, а також гутітками на релігійно-моральні теми, які забезпечували б пов'язання національного і релігійного в одну виховну цілість, що відповідало б нашому виховному ідеалові умістовленому в гаслі "Бог і Україна". Закласти тверду основу для цього ідеалу в душах виховуваної нами молоді повинно бути метою кожної нашої виховної дії, а зокрема такої прекрасної нагоди, якою є сумівське таборування.

Виховник і впорядник у таборовій праці

"... Всі дії виховника, його поступовання це неначе ці дрібні каплинки води, що постійно падаючи на камінь, можуть виточити і найтвердішу скалу. Як каплинки води, так і постійне, узгінене і завжди доцільне поступовання всіх виховників, всього проводу табору, залишає поважні сліди в душах юнацтва, в його психіці, поступованні."

("Праця в Юнацькому Таборі," 1971 р.)

Які характерні прикмети повинен плекати виховник? Яке повинно бути його наставлення до юнацтва і до його праці? Як може виховник втримати дисципліну? Як може виховник бути приятелем і провідником?

У таборі виховник заступає родину, стаючи приятелем і провідником. Це місце він мусить собі виробити і втримати. Виховник здобуває собі авторитет серед юнаків своїм наставленням до них. Він мусить підходити до молоді з любов'ю, щирістю, добрим словом, зрозумінням, відвертістю і з надією на позитивні висліди; він мусить приймати юнацтво таким, яким воно є; мусить з ним працювати і поступати в міру юнацької вмілості і сили; мусить прислухатись до всіх нюансів юнацького вияву; мусить підтримувати позитивні прояви і заохочувати до вищих осягів; мусить повсякчас бути терпеливим, справедливим, рішучим і розсудливим.

Крім того, виховник виробляє свій авторитет серед юнаків, коли вони бачать, що він вірить і дотримується тих цілей, які старається передати їм. Своїм поступованням виховник переконує їх про вартість самих теоретичних фактів. Юнацтво виробляє собі власні почуття й унапрямує свою поведінку, при чому воно покладається не тільки на слова виховника, але й на його дії. Відтак воно наслідуює і вирішує, чи вірити й повинуватися йому. У передачі виховних цілей виховник являє собою живий, конкретний приклад. Коли юнаки бачать, що дії виховника зливаються з його словами, вони зближуються до нього, довіряють йому і його шанують. Щойно тоді виховник осягне місце приятеля й провідника, здобуде собі належний авторитет серед них.

Виховник повинен остерігатися негативного авторитету. Це може статися, коли виховник послуговується такими негативними засобами як застрашування, погрози, або спирає свій авторитет лише на своєму віку й функції; коли він ставить байдуже до позитивних осягів юнаків; коли він стосує інші норми до них, ніж ті що впливають з таборових правил. Від такого негативного авторитету нема виховної користі.

Захитання авторитету виховника можна завважити, коли виринуть труднощі в дисципліні. Виховний підхід до таборової дисципліни вирішує, чи виховник зуміє успішно втримати свій авторитет. Виховна праця вимагає позитивної дисципліни. Треба провадити працю так, щоб юнацтво мало почуття самообов'язку. Юнацтву треба подати конкретно й виразно порядок таборового життя і вказівки поведінки в таборі. Таборові правила й поведінку треба устійнити для всіх

учасників без виїмків та їх дотримуватися від початку до кінця. Пояснити й дати відчуття, що таборовий порядок та відповідна поведінка є відповідальністю кожного таборовика. Нарушення таборового порядку це не кривда зроблена виховникові, а всій таборовій спільноті. Саме в такий критичний момент порушення таборового правопорядку реакція і постава виховника рішають, чи він утримає свій авторитет, збереже таборову дисципліну й особисте юнацьке почуття співвідповідальності. Виховник мусить усвідомити юнацтво що порядок в таборі це не примха виховника, але конечна потреба цілої таборової спільноти. Як у всякій спільноті, в таборовій спільноті поведінка одиниць мусить достосуватись до загалу, в користь усіх.

В момент порушення правопорядку таборового життя окремими одиницями виховник мусить зберегти емоційну рівновагу, дати змогу юнакові чи юначці прийняти відповідальність за проступок. Натомість, коли виховник зареагує надто емоційно, це поставить юнака в позицію самооборони й не дасть йому нагоди взяти на себе відповідальність за провину. Емоційна вибуховість виховників і членів команди табору доводить до того, що юнацтво починає недобачати в таборовому правопорядку нічого самозрозумілого і виправданого вимогами таборового життя, а тратить охоту брати участь, співвідповідальність і всяку ініціативу в таборовій праці, твориться двоподіл, прірва між юнацтвом і проводом. У такий двоподіл тяжко втримати юнацьке довір'я і позитивно унапрямлювати працю.

У негативній атмосфері юнацтво тратить перспективи своєї відповідальності супроти цілоти таборової спільноти і при тому захитується почуття юнацької приналежності й пошани. Юнак повинен відчуття, що виховник його шанує й уважає важною частиною таборової спільноти. Такий юнак відчуває тоді свою повну приналежність до неї й радо включається в її працю.

Виховання юнацької самовідповідальності є переломовим пунктом для авторитету виховника, що рішає, чи виховник втішається позитивним чи негативним авторитетом. Коли виховник розглядає проступок юнака, він повинен відрізнити вчинок від характеру юнака, осудити вчинок як нерозважний без того, щоб понижувати й нападати на сам характер юнака.

Порушення дисципліни й таборового порядку треба трактувати по-важно і негайно полагоджувати. Такі проступки не сміють однак забирати більше уваги й часу ніж позитивні прояви таборового життя. Коли по кількох днях свого побуту в таборі юнацтво запримітить, що впорядники й виховники присвячують більше уваги тим, що неправильно поступають, ніж тим, що дотримуються таборового порядку, воно починає більше й більше негативно поступати. Авторитет виховників і впорядників часто заломлюється серед цих обставин. Замість того, щоб здійснювати виховну програму й вести юнацтво до намічених виховних ідеалів, вони тепер змушені в першу чергу рятувати свій авторитет. Вся їхня увага звернена на порушників таборової дисципліни й порядку, а не на тих, що таборового правопорядку дотримуються. Негативні явища таборового життя юнаків попадають у фокус уваги виховників, тоді як позитивні прояви й досягнення виховної роботи пересуваються на задній план. Забувається стара народна мудрість, що "згода дім будує, а незгода--руйнує."

Аналізуючи у взаємній дискусії час присвячений позитивним та негативним проявам таборового життя юнаків, виховники й упорядники зможуть краще зрозуміти, яку роль відіграє увага в виховному процесі. Усвідомивши собі цю роль уваги, їм стане легше шукати позитивних для неї напрямів і буде легше розв'язувати проблеми виховної праці.

Для кращого розуміння ролі уваги в виховному процесі юнаків подаю примір. На початку таборового побуту впорядник перед кімнатою скликає свій рій на збірку. Більшість роя виступила за наказом, крім двох-трьох, що не поспішають. Уся увага впорядника звернена не на тих, що чекають на збірці, а на тих, що порушили дисципліну роя і правдоподібно порушать її під час наступних збірок. А чому? Тому саме, що звернули на себе додаткову увагу, хоч би й негативну, а це вже свого роду нагода для них. Коли ж упорядник не зверне своєї уваги в позитивному напрямі і не підкреслить заслуги більшості членів роя, то й ті стануть спізнюватися на збірки. Упорядник дивується, почуває себе відповідальним за невдачу, реагує надто емоційно, що утруднює позитивно розцінити ситуацію та її поправити. Чим більше виховники й упорядники будуть звертати свою увагу на позитивний бік виховної праці з юнацтвом, тим менше буде порушень таборової дисципліни. У вище наведеному прикладі впорядник повинен завернути всіх у кімнату й почати збірку наново. Тоді ті, що спізнилися, не будуть у центрі уваги самі, але відчують, що вони є причиною заколоту. Нераз треба таку збірку повторити кілька разів, щоб добитися правильного виконання. Щойно тоді юнаки стануть більш амбітними і дисциплінованими, за що їм треба віддати належне признание.

Неправильно виконані справи з занять не можна переочувати, а треба їх негайно виправити, або навіть повторити. Менші проступки поповнені кількома особами слід полагоджувати на боці, приватно, після занять, при чому не треба карати ні не ображати тих, що провинилися. У випадках поважних провин, що потягають за собою поважні наслідки, як карний звіт чи звільнення з табору, треба поступати за встановленими законами Правильника СУМ-у. Установлені правила й закони правопорядку стають порожніми словами, якщо їх не підтримується дією.

Виховник повинен звертати увагу на вигляд і досягнення цілої таборової спільноти чи гуртка. Кожний юнак і юначка особисто відчуває, що його чи її поведінка рішає про вигляд тієї спільноти. Приналежність до спільноти та свідомість зв'язку особистих дій з діями цілості збуджують волю осягнути намічені цілі. Таким підходом юнацтво виховується суспільно.

У виховній праці й вишуканні авторитету важну роль відіграє теж вік виховника чи впорядника. Часто буває, що їхній вік наближається до віку юнаків. Якщо молодий виховник не плекає позитивного авторитету, то йому дуже тяжко зберегти контроль над юнаками. Накладанням кар на них він собі авторитету не зміцнить, а коли останній уже захитаний, карами він його не врятує. Примірна поведінка впливає на вироблення виховної контролі більше, ніж саме слово. Виховники і впорядники повинні дуже точно додержуватися таборових правил й порядку та їх шанувати, а юнацтво тоді буде їх наслідувати, шанувати й їм довіряти.

Головні виховники повинні бути свідомі того, що саме в психічному розвитку молодого виховника дотримування загальних правил порядку й дисципліни є важке. По-перше він не зовсім вповні здає собі справу з того, що його поведінка стає моделлю для юнацького наслідування і, щоб йому це краще усвідомити, на це треба дискусій, спостережень і відповідних вправ. По-друге якраз у цьому віці є велике бажання відокремитися від вільноти й дотримуватися особисто наложених правил норм, чого не можна допустити в позитивній виховній праці.

Чого не треба говорити дітям?

1. Ти маєш чудову чуприну!
2. Ти на свій вік замалий!
3. Ти такий нервовий як твій батько!
4. До цього у тебе немає здібностей!
5. Діти цього не розуміють!
6. Дитина мусить бути завжди весела!
7. Чи ти хлопчик чи дівчинка?
8. Ти гірша як хлопчисько.
9. Ти мав бути дівчинкою!
10. Дівчата не потребують багато знати!
11. Хлопчиків це не пасує!
12. Дівчинка мусить завжди уступати!
13. Бери собі приклад з твоєї сестри!
14. Мусиш бути такий як твій старший братчик!
15. Що я кажу мусить бути для тебе святе!
16. Якби ти хотів то навинув би мене на палець!
17. Так добре, як я, не поведився ще ніхто з тобою!
18. Чекай, підеш до школи там учитель тобі покаже!
19. Чекай, нехай тільки прийде батько в хату!
20. Ти найгірша дитина, яку я знаю!
21. Як не будеш учитися, то підеш до шевця!
22. Скінчиш на шибениці!
23. Інші виженуть це з тебе!
24. Колись цього пожалієш!

ЧАСТИНА СБОМА

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ В ТАБОРІ

О Р Г А Н І З А Ц І Я П Р А Ц І В Т А Б О Р І

---

1. В І Д К Р И Т Т Я Т А Б О Р У

Таборові комісії мусять докласти усіх зусиль, щоб табір почався і скінчився в означеному реченці. Підготовчі праці слід так повести, щоб уже кілька днів перед початком табору їх закінчити. Не вільно нічого відкладати на останню хвилину.

Табір починає офіційно діяти з хвилиною відчитання наказу крайової Управи про покликання до життя табору і передачу влади командантові табору.

Перший наказ--про покликання табору до життя--відчитує Керівник Юнацтва при крайовій Управі СУМ, або в його заступстві хтось із членів крайової Управи, на терені якої діє даний табір.

Зараз після відкриття табору й відчитання першого наказу командант табору мусить обов'язково повідомити Крайову Управу про урухомлення табору, подаючи при тому стан учасників, стан команди, виховників і технічного персоналу.

Відкриття табору відбувається в наступному порядку:

1. Збірка всіх учасників/ниць табору.
2. Звіт відпоручникові Крайової Управи - здає член будучої команди табору.
3. Національний гимн і піднесення прапора.
4. Відчитання наказу Крайової Управи про відкриття табору.
5. Передача влади над табором командантові.
6. Звіт командантові табору.
7. Відчитання наказу команди табору (відчитується також деякі уступи з таборового правильника й порядок дня) wraz із поясненнями.
8. Відспівання молитви.
9. Розхід.

З хвилиною перебрання влади командант відповідає за цілість життя в таборі, аж до його ліквідації. Він стоїть у тісному зв'язку з таборовою комісією, на терені якої діє табір, та Крайовою Управою. Після закінчення табору він виготовляє звіт і надалше до 10 днів пересилає до Крайової Управи.

2. ЗАКРИТТЯ ТАБОРУ

Закінчення табору треба продумати й перевести в формі зайняття, що підсумовують увесь матеріал засвоєний у таборі, як теж зайняття, що дають гарні переживання і зовнішні ефекти. Це можуть бути різного роду змагання, прощальні ватри, теренові змагання, руханкові вправи, виставки юнацьких робіт і інше.

Після упорядкування всіх речей, приміщень, таборової площі і т. п., відбувається остання збірка, відчитується наказ про розв'язання табору і роздається посвідки участі в таборі. Зняттям прапорів і відспіванням національного гімну табір закривається.

Коротко перед останньою збіркою команда й виховники роблять перегляд цілоти табору. Вони списують увесь таборовий інвентар, роблять замітки про його стан і передають його адміністраторові даної оселі чи таборовій комісії. Після закриття табору відбувається останнє засідання команди й виховників табору, на якому робиться остаточний підсумок цілоти таборування.

3. ПРОГРАМА ТАБОРУ

Для успішного переведення виховної програми, виховники в таборах мусять мати на увазі три основні виховні групи, а саме: юнацтво від 5 - 9 років життя, юнацтво від 10 - 13 років і від 14 до 18 років життя.

Для кожної з цих вікових груп, передбачений програмою матеріал і теми, мусять бути подані у відповідній формі. Наприклад для першої групи треба послуговуватись: оповіданнями, казками, віршами, піснями і т.п. Те саме треба мати на увазі при фізичному вихованні, стосуючи відповідні гри, забави і т.п.

Для другої групи пропонується вже дещо важчі речі, як нариси, короткі повісті, історичні оповідання. Можна теж переробляти теми з більших літературних творів, навітлюючи тільки основне, що відноситься до теми дня.

Для найстаршої групи можна й треба давати дещо складніші теми і гутірки, подекуди навіть теоретичного характеру. Всеж таки старатись наводити якнайбільше конкретних фактів і прикладів, щоб вони могли краще сприймати теоретичні висновки.

У всіх групах виховники стрінуться з проблемою належного розуміння української мови. Тому жодне незрозуміле слово для юнацтва не можна залишати. Треба окремо звертати на це увагу, давати пояснення.

З повище сказаного виходить, що навіть найкраще опрацьована програма не може дати задовільних відповідей на всі питання, чи ситуації, що можуть виникнути в часі таборування. Тому, навіть готова програма не звільняє команди і виховників від творчої праці, ініціативи, гарних помислів і праці над її удосконаленням.

4. РОЗПОДІЛ ДНЯ В ТАБОРІ

Нижче подаємо приблизний розподіл дня в юнацькому таборі. У залежності від обставин, команданти таборів можуть їх змінити, пересувати окремі точки в часі. Ці зміни мусять одначе бути зроблені завчасу й усі члени команди та виховники мусять про це знати. Передбачаючи непогоду, головний виховник у порозумінні з командантом мусять випрацювати відповідну програму занять. На неділі і святкові дні в програмах дня треба передбачити час на Богослуження, відвідини батьків юнацтва тощо. Важливим є те, щоби раз установлений порядок дня був точно додержуваний командою виховниками і таборовиками.

7:00 - 7:30	вставання, рання руханка
7:30 - 8:00	миття, стелення ліжок, підготовка до раннього апелю
8:00 - 8:30	ранній апель (піднесення прапора, денний наказ, молитва)
8:30 - 9:00	снідання
9:00 - 10:00	порядкування приміщень і в таборі
10:00 - 10:30	перегляд табору і підготовка до занять
10:30 - 12:15	дополудневі заняття (гутірки)
12:15 - 12:30	підготовка до обіду
12:30 - 1:30	обід
1:30 - 2:30	пообідня тиша (писання листів тощо)
2:30 - 4:00	купіль (у погідні дні)
4:00 - 4:30	піввечірок
4:30 - 6:30	пообідні заняття (спорт, ігри й забави, теренові вправи, ручні роботи і т. д.)
6:30 - 7:00	вечеря
7:00 - 8:30	спортові змагання, спів
8:30 - 9:00	вечірній апель (зняття прапорів, молитва)
9:00 - 9:30	приготування до снання
9:30 -	нічна тиша

5. ПЕРЕГЛЯД РАМОВИХ ЗАЙНЯТЬ ДНЯ

РАННІЙ ПРОРУХ

Реалізувати наш план занять на таборах є можливо під умовою, що заздалегідь буде устійнений приблизний порядок основних занять дня і метода їх перепроводжування, та при умові, що командний і виховний персонал таборів, модифікуючи окремі заняття, буде все ж дотримуватися розпрацьованого плану.

Починаючи зранку до вечора зробимо перегляд основних занять дня на таборі.

Ранній прорух є складовою частиною фізичного виховання. Метою фізичного виховання в таборі є скріпити фізичні сили юнацтва, загартувати їх організм, прищепити навички особистої і громадської гігієни й замилювання до регулярних занять фізичними вправами.

Ранній прорух переводимо безпосередньо після "ранньої зорі". Усе юнацтво вибігає групами-роями на спортову площу у спортовому однострої. Ранній прорух - руханку найкраще переводити роями, або окремо куренями чи кущами, якщо юнацтво в данній одиниці (курені, кущі) є віково вирівняні, не творячи для руханки більш груп, як 20 осіб. Впорядники чи виховники повинні так розставити таборовиків до руханки, щоб подаванням команди не перешкаджати собі взаємно.

6. ПЕРЕГЛЯД ЧИСТОТИ

Після миття і порядкування в таборах юнацтва конечно є робити щоденні перегляди чистоти приміщень, одягу, чистоти довкруги паланок і шатер. Це звичайно переводить командант з обозними підтаборів та медсестрою, наділяючи окремі частини (рої, курені) прапорцями чистоти.

Для винагороди за чистоту ще краще користуватися смолоскипами. Тоді окремі паланки, шатра чи рої зберігатимуть їх на видному місці на протязі означеного часу таборування, щоб опісля при ватрі чи напередодні закриття табору могли святочно запалити їх при відповідному церемоніялі.

Перегляд чистоти можна переводити і два рази денно. Бунчужники чи бунчужна зобов'язані кожночасно дбати про те, щоб юнацтво, виходячи на всі зайняття поза табір, залишало його в якнайкращому порядку.

7. ВПОРЯД

За програмою зайнять, рано або пополудні переводимо звичайно впоряд з юнацтвом. Впоряд заслуговує на особливу увагу з кількох причин. По-перше, він є основою для вироблення послуху, дисципліни, порядку і згідності окремих організованих клітин. По-друге, при допомозі впоряду виховуємо в молоді струнку, постать тіла, рівний хід.

Особливо треба звернути пильну увагу на впоряд у перших днях таборування. Для цього треба передбачити в програмі пополудневих зайнять відповідний час і постеленно перейти з юнацтвом увесь впоряд, починаючи від основної постави і кінчаючи на марші замкнених колон, зворотах, співі під час маршу тощо. У поодиноких країнах нашого поселення користуємося впорядом, що його там вида-ла Крайова Управа СУМ.

8. Р А Н Н І Й   А П Е Л Ї

Ранню збірку роблять поодинокі частини табору на означених місцях, після чого в точно означений час вмашеровують на головну площу табору.

Звичайно до загальної збірки підтабори уставляються двома колонами лицем до себе і навскіс до шогли з прапором, або відкритим прямокутником, у двох або трьох лавах. Виховники й упорядники стоять при своїх частинах. (Це правило обов'язує виховників й упорядників у всіх родах зайнять, включно до сніданків, обідів, купелю, ватр та нічної тиші.)

Члени таборової команди уставляються в одну лаву, коли частини уложені у дві колони звернені лицем до себе, замикаючи прямокутник і є звернені лицем до щоглів з прапорами. Коли частини уложені замкненим прямокутником, тоді команда табору уставляється також в одну лаву на висоті щоглів на правому крилі колони. Той, хто приймає звіт (командант), повинен стояти праворуч від щогли з прапором.

Порядок звітування

На місцях збірки у своїх підтаборах:

- 1) ройові звітують своїм курінним (кушовим),
- 2) кушові звітують своїм обозним.

На головній площі збірки:

1) Бунчужний кличе до звіту обозних (або заздальгидь сам збирає звітові дані і подає їх при звіті).

2) Обозні подають своїм частинам команду "струнко" і виходять на середину площі та вставляються в одну лаву лицем до щогол.

3) До них підходить бунчужний, зупиняється три кроки перед кожним і відбирає звіт від кожного зокрема.

4) Додавши всіх учасників, дає команду обозним "Вступити на місця".

5) Обозні звертаються до своїх частин і дають команду "спочинь", а самі стають на правому крилі своєї частини.

6) Бунчужний виходить на середину площі, дає для цілоти команду "струнко, до звіту командантові глянь", відтак підходить до нього і складає звіт.

Після звітів слідує рання молитва. Звичайно співаємо молитву "Боже Великий".

Національні прапори підносять й опускають хорунжі під звуки сумівського гимну "В гору прапори, що його співають усі таборовики.

Денний наказ і гасло дня відчитує таборовий писар. Він повинен бути короткий, ясний і включати найконецніші речі. Писар також відчитує точкування за чистоту в таборі. У цій частині апелю командант або головний виховник може мати слово до таборовиків.

Ранній апелб закінчується звітом бунчужного командантові, після чого обозні перебирають команду над своїми частинами, які організованим порядком відмашеровують до своїх підтаборів чи їдальні на сніданок.

9. ЗАЯНЯТТЯ ПІСЛЯ СНІДАНКУ

Час між сніданням і обідом (від 2 до 2 1/2 години) використовуємо на ройові зайняття: гутірки, практичні теренові вправи, творчі ручні проєкти, фізичні й вільноручні вправи, співи, упоряд тощо. Відбуваємо основні гутірки на тему даного дня, які проводять виховники прикріплені до даної частини табору. Головний виховник відвідує всі групи для контролю й евентуально служить їм допомогою.

Час відложений на зайняття мусить бути розділений на кілька частин, де можна міняти активність юнацтва і втримати їхнє зацікавлення. У цих двох годинах можна давати кількахвилинні перерви для відпруження.

10. Д О З В І Л Л Я

"Дозвілля" означає дозволений свобідний час не охоплений плянованими зайняттями. Воно також може означати час, де юнацтво вибирає собі зайняття самостійно. Коли йде мова про виховну роботу з молодшим юнацтвом, розуміємо дозвілля в цьому другому значенні. Виховники й упорядники повинні придбати кілька цікавих і конкретних зайнять для юнацького вибору. Тут треба включати помисли подані самим юнацтвом. У веденні дозвільних зайнять виховник відіграє ролю дорадника й помагає юнакам у виборі й виборі й виконанні їхніх робіт. Розпоряджатися своїм часом це справа юнацької самодисципліни. У контрольованих межах юнакам дається можливість самостійно рішати й діяти, що виробляє в них самопевність, творчість і дає особисте задоволення.

Плекання самодисципліни в юнаків через дозвілля повинно розвиватися поступенно й повільно. Спочатку призначається їм на це 15, а відтак 30 хвилин. Скільки часу на дозвільні зайняття треба призначити й у якій порі дня їх заплянувати, буде залежати від поданих до вибору зайнять і від того, як довго ті зайняття триматимуть зацікавлення юнаків в один час. Тут також треба брати на увагу вік юнацтва. Юнацтво від семи до десяти років може втратити зацікавлення в майструванні в перших 30-ти хвилинах, натомість може грати в футбол цілу годину. Старше юнацтво може довше затриматися при вибраному проєкті. З виховного боку важним є довести такий проєкт до успішного завершення. Коли юнак чи юначка тратить зацікавлення в половині роботи, впорядник чи виховник повинен заохочувати й допомогти їй закінчити, а ніколи не допустити до того, щоб запроєктована робота лишилась незакінченою.

Виховник чи впорядник мусить бути з юнаками на дозвіллі й відповідно керувати заняттями. Дозвілля не означає, що він звільнений з обов'язку опікуватися своїм гуртком.

На дозвільні зайняття юнаки (особливо молодші) виходять організовано, рої вибирають собі зайняття і йдуть на призначені місця. Конкретно дозвільні зайняття можуть включати: теренові вправи, гуртові ігри, спортові змагання, писання листів до родичів чи приятелів, писання віршів, стінної газетки, ведення таборової хроніки, теренознавство, творче майстрування, ставлення лялькового театру, підготовка точок програми на ватру.

11. К У П І Л Ь І П Л А В А Н Н Я

Купіль звичайно відбувається після пообіднього відпочинку, приблизно I - I 1/2 години після спожитої страви.

Час купелю можна використати на зайняття пов'язані з водою: водяні ігри, змагання в перепливах, вивчення різних стилів плавання, водні ігри з м'ячем, водне польо, рятувальна служба.

Дуже важлива річ це безпека на воді. Тому під час купелю присутні мусять бути дижурні, які добре плавають і знають сповняти рятувальну службу. Вони не купаються, а постійно сторожать. На умовлений знак тривоги, свистком чи сиреною, все юнацтво мусять негайно вийти з води, щоб рятування могло відбуватися без перешкод. Умовлений сигнал тривоги (алярму) мусять заздалегідь бути поданий до загального відома таборовиків і ним у ніякому разі не вільно зловживати для жартів чи витівок.

12. П О О Б І Д Н І   З А Й Н Я Т Т Я

По купелю і перед вечерею звичайно переводимо всі інші таборіві зайняття, яких уранці не виконувалось: спортові й теренові ігри, змагання, мандрівки, руханкові вправи і т. п.

Пообідні гутірки поручаємо переводити куренями або підтаборами. Їх переводять головні виховники, капеляни, чи хтось з команди табору або запрошених осіб.

По обіді повинні в більшості відбуватися або продовжуватися практичні зайняття, де юнацтво має нагоду змагатися по роях, куренях чи індивідуально. Такі зайняття додають юнакам внутрішнього стимулу й зацікавлення виконувати доручення. Йдеться тут про внутрішню спонуку і моральне вдоволення відчуттям самостійно виконаного діла чи обов'язку.

(За додатковими вказівками дивись під Дозвілля, вище.)

13. В Е Ч І Р Н І Я   А П Е Л Ь

Вечірній апель переводиться подібно як і ранній. До молитви слідує пояснення гасла на наступний день, підсумок виконаних доручень за минулий день і загальне признання за виконану працю. Як заключення дня можна коротко пов'язати гасло відбутого дня з виконаними роботами.

При зніманні прапорів співається національний гімн.

14. Н І Ч Н А   Т И Ш А

Після вечірнього апелью юнацтво відходить до своїх підтаборів і пригтовляється до нічного відпочинку. Після закінчення звуків сурми ніхто з учасників табору не сміє виходити. Усі мусять бути у своїх приміщеннях і до кількох хвилин у ліжках. Залишаються тільки стійкові і члени команди, які обходять табір та перевіряють, чи всі є на своїх місцях. До п'яти хвилин після заповідження нічної тиші всі світла в таборі гасяться, а в шатрах чи паланках панує тиша.

Члени команди й виховники йдуть спати останні, а вранці встають перші перед пробудженням решти таборовиків.

15. П І Д С У М К И

---

1. Солідна попередня підготовка спричинє успішно переведений юнацький табір.
2. Якщо вже є устійнена Команда табору і виховний склад, корисним є відбути при найменше два рази дво-денні семінари для підготовки таборової програми. Рівнож члени команди та виховного персоналу можуть обізнатися з своїми функціями, таборові та урядові правила і програму.
3. Треба підшукати членів команди та виховного складу котрі мають вироблену таборову практику і мають дар до праці з юнацтвом.
4. Командант і головний виховник повинні тісно співпрацювати, щоби успішно перевести таборову програму.
5. Командант повинен включитися в таборове життя і брати активну участь в деяких зайнять.
6. Якщо є можливо, старатися мати відвідини з родичами другого тижня таборування.
7. Є корисним познайомити батьків з таоровою програмою та представити їм членів команди, виховного складу, та впорядників. Це треба виконати при відкритті табору.
8. Члени команди та виховного складу повинні прибути на табір хоча один день перед відкриттям табору. Є приємним коли дитина приїжджає до табору заходить до свого приміщення, а кімната/шатро прибрано для привітання юнацтва. Треба старатися якнайкраще обলেখити страх в дитині з відлукку від своїх батьків.
9. Коли табір проходить під особливим кличем або під знаком ювілею, велика кількість зайнять повинні бути пристусовані до гасла чи ювілею. Табір повинен приготувати відповідну програму на це гасло або річницю та відсвяткувати у формі святочної ватри або сценічного виступу.
10. Старатися впровадити в програму табору зайняття такі як таємні доручення, змаг вправности, теренові гри, змаг юнацтва проти Команди і т. п. для різноманітності і створення таборового духа.
11. Заохочувати юнацтво до співу. По таборі повинна постійно лунати українська пісня.
12. До загального успіху табору найбільше можуть спричинитися виховники. Виховник для дитини заступає тимчасово родину, стає її щирим приятелем, найближчим дорадником, гідним взірцем до наслідування, дійсно любленим і шанованим провідником. Програма табору і наміченний плян його переведення у великій мірі залежить від праці і підготованости виховників.

13. Одна з найважливіших таборових точок це вогники та ватри. При ватрі юнацтво завершує всю свою пророблену працю впродовж цілого тижня а останню ватрою юнацтво завершує відбутий табір. Ватра залишається символом приемного часу, гарних споминів і надією повернення до табору на наступний рік.

16. Д Е Я К І П Р А К Т И Ч Н І П О Р А Д И

Ю Н А Ц Ь К І К О М А Н Д И

З метою плекання і вирощення провідного й керівного та адміністративного елементу серед нашого юнацтва на таборах організувати юнацькі команди, паралельні до команд старших суміщів і змагати до того, щоб вони, в міру можливості, діяли самостійно, призначаючи їм окремі дні для самоуправи. Важним є також, щоб якнайбільше юнацтва було заангажовано на різні інші функції таборової служби, щоб привчати їх до відповідальності й викликання у них почуття співтворчості в таборовій дійсності. Молодше юнацтво ангажувати на становища ройових та функційних і в різних ділянках таборової служби.

Т А Б О Р О В А Г А З Е Т К А

Таборова газетка - це юнацька газетка. Її завданням є перш усього відзеркалювати думки, почування і настрої молодої людини. Таборова газетка є неабияким полем до попису та розвитку творчої фантазії для юнацтва. Тому пропонується, щоб сторінки газетки були заповнені юнацькими дописами. До цього треба юнацтво заохочувати та спонукувати всіма можливими способами.

В І Д П Р А В А К О М А Н Д И Я В И Х О В Н И К І В

Наради команди табору повинні відбуватися окремо від наради виховників. Різні наради відбувати звичайно вечорами.

С І Ч О В А Р А Д А

На відповідну площу, або поляну зорганізовано вмаршовують таборовики, займаючи роями місця. Виховники стоять при своїх роях. Тоді приходять члени команди табору. Для надання більшої романтики, треба внести в життя такі признаки козацької влади, як бунчук, булава, літаври /барабани/, прапори, тощо - все це власної роботи. Ці козацькі клейноди держать для команди табору "джури" - по черзі хтось із юнацтва, що заслужив своєю поведінкою такий привілей.

Січову Раду треба святково відкрити, звичайно оклик м "Слава". При цьому всі встать. Січовою Радою повинен провадити хтось із досвідчених виховників. Такий виховник мусить вміти вдержати слухачів у зацікавлення й передати таборовикам потрібний виховний матеріял.

На січових радах звичайно подається звіт про виконання і висліди з виконаних "таємних доручень" з попереднього дня, або обговорюється інші справи.

Ці висліди може подати особа, що провадить січовою радою, а ще краще коли самі юнаки /-чки/ звітуватимуть про свої здобутки й зусилля, чи пропонуватимуть для загального оглядання виконані предмети, якщо це практичні роботи.

Завданням виховника, що провадить січовою радою є теж подати відповідні коментарі до кожного виконаного "таємного доручення", підкреслюючи в них виховні елементи, гідні до наслідування.

17. ТАБОРОВИЙ ВИРЯД ЮНАЦТВА

ТАБОРОВИЙ ОДНОСТРІЙ

- ХЛОПЦІ:**
1. Дві пари коротких та одна пара довгих штанів кольору кгакі.
  2. Пояс
  3. Сумівська сорочка з приписаними нашивками й відзнаками.
  4. Краватка кольору зеленого для молодшого юнацтва та малинова для старшого юнацтва.
  5. Чотири спортові сорочки з витисненою емблемою СУМ.
  6. Берет/пілотка
  7. П'ять - шість скарпеток кольору кгакі.
  8. Дві пари бронзових черевиків.
- ДІВЧАТА:**
1. Дві спіднички кольору кгакі.
  2. Дві пари таборових коротких штанців кольору кгакі і пояс.
  3. Решта табового однострою, як у хлопців.

ІНШИЙ ОДЯГ

---

1. Теплий светер
2. Дошевик
3. Накидка (куртка)
4. Відповідна кількість спідного білля на зміну.
5. Дві піжами
6. Купалевий одяг
7. Гумові чобітки на слоту

1. Два/три теплі накривала (коци, ковдру або мішок до снання).
2. Два простирила
3. Мала подушка
4. Хусточка до носа
5. Три рушники (один купалевий)
6. Мило, щіточку і паста до зубів.
7. Щітка і паста до взуття.
8. Гребінь і зеркальце.
9. Приладдя до писання (олівець, записник, зшитки, ковертки).
10. Поштівка або поштові значки.
11. Голка і клубочок ниток.
12. Гаманець-калитка і запасні гроші
13. Наплечник, валізка з наліпленою карткою з ім'ям і прізвищем.
14. Список усіх речей, що є в наплечнику чи валізці.

Батьки подбають, щоб усі речі дитини були позначені хоч першими буквами її імени та прізвища.

Хто зі старшого юнацтва має музичні інструменти, годинник, електричну лампу, компас, українські книжки, журнали, співанники та різні піонерський виряд все це можна взяти з собою на табір в мірі потреби.

18. ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

Стиль і характер занять на таборах мусить бути інший від стилю шкільних занять. Тоді, коли завданням школи є в першу чергу школити інтелект, ум дитини, тоді завданням таборів, як і взагалі всієї виховної системи праці в Юнацтві СУМ є всестороннє виховання юнацтва.

На таборах в основному йдеться про те, щоб розкладом і пляновістю занять створити такі умовини, в яких юнацтво могло б виявити максимум своєї зарадности, спостережливости, дисциплінованости, витривалости, фізичної справности, власної ініціативи, працьовитости і співжиття з іншими таборовиками тощо, і цим всесторонньо себе виховувати. Отже, на таборі підбирається такі заняття, що будуучо впливають на вироблення гарних звичок характеру молоді, підбирається заняття, що скріплюють красу і силу тіла, що вчать молодь бути зарадною і самостійною, що поширюють і утверджують національний світогляд юнацтва.

При тому, на кожному таборі треба постійно пам'ятати на глибокі і взнеслі переживання та естетичні почуття, що їх повинна і мусить виносити молодь із програмових занять таборування.

Ними є моральне вдоволення із самостійного виконання доброго вчинку, із різних таборових обов'язків тощо. Таке вдоволення

молодь зазнає теж при поборюванні труднощів і перешкод в часі гри, підчас мандрівки чи алярму. Воно може бути теж впливом переборення особистого страху, кволости й іншого. Переживання можуть і повинні впливати із спроб власних сил, із перемог у змаганнях за краще місце та з інших занять.

З другої сторони, краса природи підчас мандрівки та інших занять в різному терені і в різних порах дня, як теж і в різну погоду, мистецькі, самодіяльні полиси точки при ватрах, на відкритому терені, (скечі, ритмічні вправи, співи, танки, рецитації) і т. п. - все це дає на вироблення фантазії - творчої уяви, що посилюють активність і снагу до праці та зміцнюють витривалість в поборюванні трудів.

Одним словом, таборування в ніякому разі не повинно бути зведене тільки до пасивного слухання молоддю гутірок. Таборування повинно бути цілим ланцюгом продуманих і керованих творчих ділань молоді, її чинів, праць, виконуваних обов'язків, доручень і наказів, власних дитячих і юнацьких спроб самодіяльності в різних ділянках їх вияву та інше. Добре зорганізовані і правильно переведені в цьому пляні заняття підносять імпульс життя таборовиків до кульмінації і при вмілому керівництві програми занять, прямо перероджують молодих людей.

В детальному укладанні програми занять та в приміненні їх до обставин окремих таборів треба дуже уважати, щоб настрій і переживання юнацтва були впливом чогось взнеслого і потужного. Виховник не сміє піддавати юнацтву дешеві ефекти і потурати їхнім примхам та похотям. Настрій і переживання мають впливати із педагогічно-продуманих виховних занять і в своїому висліді мають мати тільки будуючий вплив на молодь.